

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**«Логопедична робота з корекції зв'язного мовлення у старших
дошкільників із третім рівнем загального недорозвитку
мовлення»**

Виконала здобувачка 2 курсу групи soL2-M23z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Оксана ФЕДУР

Керівник:
Вадим ЛЕВИЦЬКИЙ,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Олег ОПАЛЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри
психолого-медико-педагогічних
основ корекційної роботи

м. Кам'янець-Подільський, – 2024 р.

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичний аналіз проблематики стану розвитку та формування зв'язного мовлення у старших дошкільників із нормотиповим та із загальним недорозвитком мовлення	
1.1. Розвиток зв'язного мовлення в онтогенезі.....	6
1.2. Психолого-лінгвістичні основи розвитку зв'язного мовлення дошкільників.....	13
1.3. Характеристика дітей із загальним недорозвитком мовлення.....	22
1.4. Розвиток зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення..	33
Висновки до розділу.....	42
Розділ II. Опис та змістове наповнення констатувальної та формувальної частини експериментального дослідження	
2.1. Опис, змістове наповнення та організації констатувальної частини експериментальної частини дослідження.....	46
2.2. Опис структурних напрямків роботи з корекції та розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із III рівнем ЗНМ.....	56
2.3. Змістове наповнення роботи з корекції та розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із III рівнем ЗНМ.....	62
Висновки до розділу.....	75
Висновки.....	80
Список використаних джерел.....	85

Вступ

Актуальність дослідження. Зв'язне мовлення є найбільш складною формою мовленнєвої діяльності та має характер послідовного систематичного розгорнутого викладу.

У формуванні зв'язного мовлення чітко проступає тісний зв'язок мовленнєвого та розумового розвитку дітей. Щоб зв'язно розповісти про щонебудь, потрібно чітко уявляти об'єкт розповіді (предмет, подію), вміти аналізувати, відбирати основні (для цієї ситуації спілкування) властивості та якості, встановлювати причинно-наслідкові, часові та інші відносини між предметами та явищами. Для досягнення зв'язності мовлення необхідно також вміло використовувати інтонацію, логічний (фразовий) наголос, добирати відповідні слова, вміти будувати прості та складні речення, використовувати мовленнєві засоби для зв'язку речень між собою.

Однією з основних завдань навчання та виховання дітей дошкільного віку є розвиток мовлення, мовленнєвого спілкування. Володіння рідною мовою – це не тільки вміння правильно будувати речення, дитина має навчитися розповідати, тобто називати предмет, описати його, розповісти про подію, явище, послідовність подій. Така розповідь має складатися з низки речень і характеризувати суттєві сторони та властивості предмета, події, мають бути послідовними та логічно пов'язаними у викладі.

Психолого-педагогічні та логопедичні дослідження демонструють стійку тенденцію до збільшення кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. При загальному недорозвитку мовлення порушено формування усіх компонентів мовленнєвої системи: звуковимови, лексики, граматики. У той же час, одним з важливих показників готовності дітей до шкільного навчання є рівень сформованості зв'язного мовлення. Це зумовлює актуальність проблеми виявлення особливостей зв'язного мовлення в дітей із ЗНМ старшого дошкільного віку для побудови ефективної корекційної роботи.

Механізми онтогенетичного розвитку зв'язного мовлення вивчалися В. Сухомлинським, А. Богуш, М. Вашуленко, С. Дорошенко, Н. Виноградовою, Н. Гавриш, Т. Котик, К. Крутій, І. Лапшиною, Л. Паламар, Л. Шадріною та ін.

Вивчення та корекція мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення дошкільного віку розглядалася вченими-логопедами: Н. Гавриловою, С. Коноплястою, О. Ткач, І. Марченко, О. Мілевською, В. Петровою, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, В. Тарасун, Л. Трофименко та ін.

Мета дослідження: вивчити особливості розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення третього рівня і на цій основі обґрунтувати зміст та послідовність відповідної корекційно-розвивальної логопедичної роботи.

Об'єкт дослідження: зв'язне мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: особливості зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня, як об'єкт корекційно-розвивальної логопедичної роботи.

Гіпотеза дослідження: в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня є особливості розвитку зв'язного мовлення, що потребують реалізації відповідної корекційно-розвивальної логопедичної роботи.

Завдання дослідження:

1. Вивчити лінгвістичну, логопедичну та психолого-педагогічну літературу з проблематики дослідження.
2. Дібрати методики для діагностики стану розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.
3. Провести констатувальний експеримент та описати отримані результати.
4. Обґрунтувати та реалізувати відповідну логопедичну роботу з корекції та розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня.

5. Сформулювати висновки проведеного дослідження.

Методи дослідження: вивчення анамнестичних даних та педагогічної, медичної, психологічної документації; бесіди; спостереження у процесі навчальної, предметно-практичної та ігрової діяльності; узагальнення досвіду роботи вихователів, логопеда, психолога; педагогічний констатувальний та формувальний експеримент, наукового узагальнення отриманих результатів.

Елементи наукової новизни полягають в уточненні значення розвитку та корекції зв'язного мовлення у корекційно-розвивальній логопедичній роботі з дітьми з III рівнем недорозвитку мовлення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання практичних матеріалів у логопедичній практиці організації корекційно-розвивальної роботи з дошкільниками з III рівнем недорозвитку мовлення логопедами, вихователями, батьками дітей.

База дослідження: дошкільне відділення комунального закладу "Навчально-реабілітаційний центр I-II ступенів "Світанок"" м. Червоноград та заклад дошкільної освіти ясла-садок № 9 Червоноградської міської ради, м. Червоноград, Львівської області.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел.

Висновки

Зв'язне мовлення є найбільш складною формою мовленнєвої діяльності та має характер послідовного систематичного розгорнутого викладу.

Загальний недорозвиток мовлення – складне системне поліетіологічне порушення мовленнєвого розвитку, при якому порушено або відстає від норми формування всіх компонентів мовленнєвої системи: звуковимова, лексика, граматика, зв'язне мовлення. Воно може виступати як самостійне порушення, і бути наслідком інших, складних порушень, як: алалія, дизартрія, ринолалія тощо.

Практика роботи з дітьми, що мають загальний недорозвиток мовлення, переконує у важливості випереджаючого, ймовірно, прогностичного характеру корекції розвитку, навчання і виховання. Вона повинна мати на меті не закріплення і вдосконалення того, що вже є, що вже досягнуто дитиною, а активне формування того, що має бути досягнуто нею у найближчій перспективі відповідно до законів та вимог вікового розвитку та становлення особистісної індивідуальності.

Для експерименту було обрано 20 дітей. Діти відбиралися за рекомендацією вихователів, з недостатнім рівнем сформованості зв'язного мовлення та показниками навчання на умовному рівні не вище за «задовільні». Було складено список рекомендованих дітей. Згодом частина дітей залишила експериментальну групу, тому що обстеження виявило, що низька успішність дітей обумовлена факторами, що не належать до мовленнєвого недорозвитку. Таким чином, до складу експериментальної групи було відібрано 10 дітей старшого дошкільного віку (5,5-6,5 років).

Комплексне експериментальне дослідження мовлення проводилося з використанням наступної серії завдань:

1. Складання розповіді за малюнком.
2. Складання розповіді за серією сюжетних малюнків.
3. Складання тексту.
4. Твір-розповідь на основі особистого досвіду.
5. Складання розповіді-опису.

Були визначені такі критерії оцінки монологічних висловлювань дітей:

- смислової цілісності;
- дотримання структури тексту (початок, середина, кінець) та лексико-граматичних норм;
- використання допомоги при складанні.

Майже всі діти експериментальної групи (90%) увійшли до категорії дітей із середнім рівнем розвитку зв'язного мовлення. У категорію дітей, рівень зв'язного мовлення розцінюється як низький, входить одна дитина (10%). У жодної дитини не виявлено високий рівень розвитку зв'язного мовлення.

При складанні розповіді за малюнком у деяких дітей виникли труднощі у тлумаченні ситуації, причинно-наслідкові зв'язки відтворювалися зі спотворенням. Найчастіше сюжет трактувався адекватно, мала місце стереотипність оформлення висловлювання. Багато дітей відчували труднощі у підборі окремих слів, часом досить простих, побутових. Всім була потрібна допомога у вигляді навідних питань, в деяких випадках потрібно було привернути увагу до окремих деталей малюнку.

Складання розповіді за серією сюжетних малюнків. Більшість (60%) дітей самостійно і правильно побудували ряд малюнків. У двох випадках неправильне розташування малюнків редагувалося самими дітьми у процесі розповіді. Відтворення розповіді супроводжувалося найбільшою тенденцією до перерахування дій героїв, спостерігалася штампоподібність викладу, що перешкоджало прояву граматичних узгоджень.

Складання розповіді-опису. У переважній більшості розповідь являла перерахування ознак іграшки, для пригадування ознак всім була потрібна допомога у вигляді навідних питань. Зустрічалися повтори, штампи. Аграматизми зустрічалися рідко, побудова розгорнутого речення здебільшого не вдавалася, у трьох випадках діти активно користувалися голосовими модуляціями і пантомімікою.

Складання розповіді з особистого досвіду характеризувалося особливою емоційністю. У деяких випадках оповідання закінчувалося переходом на іншу

тему. Приблизно половина дітей будували речення за однією і тією простою схемою. У деяких випадках відмічені численні аграматизми, заміни слів жестами, залучення міміки, пантоміміки та вигуків, велика кількість слів-паразитів. Зустрічалися смислові заміни на кшталт неадекватного використання слів. Виконання цього завдання вимагало найменшої стимулюючої допомоги.

Формувальний етап експерименту мав на меті реалізацію наступних завдань:

- 1) теоретичне обґрунтування та розробку методики формування зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із III рівнем ЗНМ;
- 2) практичне впровадження методики формування зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із III рівнем ЗНМ.

Аналіз педагогічної, психологічної та спеціальної літератури з означеної тематики, результатів діагностики сформованості складових комунікативного компонента дає підстави визначити пріоритетні етапи формувальної частини експериментального дослідження:

- діагностико-превентивний;
- комунікативно-діяльнісний;
- комунікативно-аналітичний.

Ключовим моментом дослідження є розуміння, що мовленнєва діяльність забезпечується роботою складних мовленнєвих механізмів, серед яких: механізм програмування мовленнєвого висловлювання; механізми, пов'язані з переходом від плану програми до граматичної структури речення; механізми, які забезпечують пошук необхідного слова за семантичними та звуковими ознаками; відбору фонем; механізми, які забезпечують реальне здійснення звучання мовлення, проте по-різному розвиваються у дітей у нормі та при порушеннях мовленнєвого розвитку.

Проведення дидактичних, розвиваючих ігор-вправ різного спектру має подвійну мету. Ігрові завдання ставляться і передбачають виконання інструкцій, ігрових дій, пошук способів розв'язання проблемних ситуацій, коментування власної діяльності, вміння взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Реалізація цих ігор-вправ має на меті діагностику сформованих компонентів мовленнєвої діяльності, формування у дітей необхідних передумов розвитку

зв'язного мовлення в ході проведення пізнавально-мовленнєвих ігор-занять, формування навичок ймовірного прогнозування у мовленнєвій діяльності, розвиток комунікативної взаємодії і навичок зв'язного мовлення.

Мета діагностико-превентивного етапу полягає у формуванні базових пізнавальних, невербальних та вербальних процесів, що впливають на становлення комунікативного компонента мовленнєвої діяльності, формуванні мотиваційної основи мовленнєвої діяльності. Необхідність реалізації превентивних завдань на цьому етапі обумовлена несформованістю слухового та рухового механізмів пізнавальної діяльності, операцій сприймання, аналізу і синтезу.

Мета комунікативно-діяльнісного етапу передбачає паралельне формування компонентів мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичних, лексико-граматичних) та пізнавальних процесів у процесі закріплення отриманих мовленнєвих навичок, комунікативної взаємодії під керівництвом логопеда.

Комунікативно-аналітичний етап має на меті розвиток самостійних комунікативних навичок у всіх формах зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення, розвиток навичок комунікативного самоконтролю.

Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» включає: ігри-заняття, бесіди за тематичним плануванням, тренінги, екскурсії, спостереження; дидактичні, настільні, розвиваючі, ейдетичні ігри та вправи, сюжетно-рольові ігри; ігри на розвиток зорового, слухового, рухового, складового, граматичного, лексичного, синтаксичного прогнозування; конструктивно-будівельні ігри, конструювання з природного матеріалу; ігри для розвитку дрібної моторики, народні, рухливі ігри, зорову гімнастику; використання різних видів театру, психогімнастичні вправи, музично-ритмічну діяльність, слухання творів класичної та народної музики, слухання і переказ творів художньої літератури; моделювання і аналіз комунікативних ситуацій, складання зв'язних розповідей різного типу; інтеграції різних видів ігор-занять у корекційно-розвивальному процесі; використання активної ігрової позиції педагога і безпосереднього керівництва іграми дітей.

Отже, запропонована методика розроблена з урахуванням основних показників сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ, спрямована на стимулювання комунікативної активності, розвиток навичок ймовірного прогнозування, активізацію пізнавальної та мовленнєвої діяльності, удосконалення навичок зв'язного мовлення, попередження аграматизмів, дислексії та дисграфії зазначеної категорії дітей.

Список використаних джерел

1. Беденко Є.Р. Ознаки дислалії у дітей. Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України: збірник наукових праць. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – 276 с.
2. Березан О.І. Неврологічні основи логопедії: Навчальний посібник для студентів спеціальності 6.010100 – «Корекційна освіта» / О.І. Березан. – Полтава: Друкарня ПП Ткалич А.М. – 2008. – 92 с.
3. Бєлая А.Й. Подолання не різко вираженого загального недорозвитку мовлення в учнів молодших класів: Методичні рекомендації для вчителів-логопедів. – Хмельницький: ТУП, 2004. – 300 с.
4. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, – 1998. – 204 с.
5. Блінова Г.І. Альбом для обстеження мовлення у дитини. – К.: Благовіст, 2001. – 173 с.
6. Блінова Г.Й. Подолання мовленнєвих вад дітей. – К.: Благовіст, 2005. – 125 с.
7. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / Богуш А.М., Гавриш Н.В. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.
8. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. – Харків: «Ранок», 2011. – 176 с.
9. Вишневський О.І. Теоретичні основи педагогіки: курс лекцій / О.І. Вишневський, О.М. Кобрій, М.М. Чепіль; за ред. О. Вишневського. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 268 с.
10. Вступ до мовознавства: Підручник. 2-е вид., – К.: Одеса: Либідь, 2001. – 280 с.
11. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. – К.: Інститут соціології НАН України, 2002. – 223 с.

12. Гудзик І.П. Аудіювання українською мовою: Посібник. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
13. Довідник вчителя-логопеда / С.М. Лупінович. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 122 с.
14. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки мовлення. – Харків: ОВС, 2002. – 144 с.
15. Дуткевич Т.В. Загальна психологія (Конспекти лекцій): Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський, 2002. – 296 с.
16. Дьоміна І.Й. Розвиток мовлення дитини. – К.: Главник, 2004. – 96 с.
17. Ельконін Д.Б. Детская психология: развитие от рождения до семи лет. – М.: Просвещение, 1990. – 348 с.
18. Загальна психологія: Підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська та ін. – К.: Либідь. – 2005. – 464 с.
19. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: в 2-х т. – М.: Просвещение, 1986. – Т. 1. – 427 с.
20. Ілляшенко Т.Д., Стадненко Н.І. Аномальна дитина в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 120 с.
21. Індивідуалізація виховання дошкільника: Навч. посіб. Т.О. Піроженко, О.О. Вовчик-Блакитна. – К.: Наукова думка. – 2007. – 200 с.
22. Казачанська І.М. Подорож до лісової школи: корекційно-розвивальні арттерапевтичні заняття / І.М. Казачанська // Логопед – 2012. – № 7. – С. 23-27.
23. Каменєва-Замараєва Т.В., Рудяк Л.В., Тимошенко Л.М. Розмовник. Логопедичні завдання для роботи вихователя. – Х.: Вид.група «Основа», 2013. – 256 с.
24. Канарська М. В. Психотерапія в логопедичній практиці // Логопед. – 2013. – № 5. – С. 19-21.

25. Карта логопедична обстеження дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення: Методичні рекомендації для практичної роботи / І.Г. Дмитрієнко, Л.О. Федорович. – Полтава: Пересвіт. – 2006. – 33 с.
26. Коваленко М. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навчальний посібник/ М. Коваленко. – К.: Центр літератури, 2006. – 664 с.
27. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія. Навчальний посібник / за ред. М.К. Шеремет. – К.: Знання, 2010. – 293 с.
28. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с.
29. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989. – 256 с.
30. Кудярьська Т.Р. Виховання та навчання дітей з мовними порушеннями в умовах модернізації освіти // Логопед. – 2011. – № 8. – С. 17-18.
31. Лангмейер І., Матейчик З. Психическая депривация в детском возрасте. – Прага, 1994. – 289 с.
32. Левина Р.Е. Общая характеристика недоразвития речи у детей и его влияние на овладение письмом. – М.: Просвещение, 1988. – 232 с.
33. Леонтьев А.Н. Психология общения. – М.: Тарту, 1988. – 358 с.
34. Лінгводидактика в сучасних закладах освіти. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2001. – 269 с.
35. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. – Донецк: Лебідь, 2000. – 319 с.
36. Логопедія: підручник / За ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3-тє, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім «Слово», 2015. – 776 с.
37. Логопедия: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Под редакцией Л.С. Волковой. – М.: Просвещение, 1989. – 528 с.

38. Мазоха Д.С. Педагогіка / Д.С. Мазоха, Н.І. Опанасенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
39. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків. – К.: Райдуга, 1995. – 139 с.
40. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 104 с.
41. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 288 с.
42. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению / Е.Ф. Соботович, Л.Е. Андрусишин, Л.И. Бартенева и др. – К.: Актуальна освіта, 1998. – 127 с.
43. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно видавничий відділ, 2007. – 204 с.
44. Наумчук М.М., Наумчук В.І., Давиденко Л.М. Великий універсальний довідник «Я вчуся вчитися». – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 240 с.
45. Обухівська А.Г. Корекційна сутність розвитку мовлення у спеціальному дошкільному закладі для дітей із ЗПР / А.Г. Обухівська. – К.: Думка, 1994. – 364 с.
46. Олійник Г.А. Виправлення недоліків звуковимови й мовлення в учнів: [Метод. посібник] / Г.А. Олійник, за ред. О. Давидова. – К.: Основа. – 1997. – 306 с.
47. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Р.Е. Левиной. – М: Просвещение, 1988. – 422 с.
48. Педагогіка: Хрестоматія / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – 2-ге видання. – К.: Знання-Прес, 2006. – 700 с.

49. Пінчук Ю.В. Мовленнєві вправи для виховання у дітей правильної вимови звуків Р, Р', Л, Л' / Ю.В. Пінчук, Л.Л. Циба. – К.: КНТ, 2007. – 215 с.
50. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 152 с.
51. Пічугіна Е.А. Мовні ігри в групі і на прогулянці // Вихователь ДНЗ. – 2008. – №6. – С. 52-54.
52. Пічугіна Т.В. Рання діагностика дітей із дислексією та дисграфією (методичні рекомендації) // Дефектологія, – 1998. – № 1. – С. 6-13.
53. Подолання логопедичних проблем учнів молодших класів / Т. Бишова, О. Кондратюк . – К.: Шкільний світ, 2006. – 73 с.
54. Психологія /За ред. Ю.Л. Трофімова: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2005. – 560 с.
55. Рібцун Ю.В. Віршики, картинки, звуки для забави і науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах): альбом для ігор-занять з дітьми 3-6 років. – Харків: Видавнича група «Основа», 2013. – 176 с.
56. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. – К.: Освіта України, 2011. – 292 с.
57. Рібцун Ю.В. Сходінками правильного мовлення: навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 240 с.
58. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей 3-є видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007. – 107 с.
59. Сак Т.В. Корекція причинно-наслідкового мислення у дітей із затримкою психічного розвитку дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. – К.: Промінь, 2000. – 75 с.
60. Соботович Е.Ф. Психолінгвистическая структура речевой деятельности и механизмы ее формирования / Е.Ф. Соботович. – К.: ІЗМН, 1997. – 44 с.

61. Соботович Є.Ф. Програмні вимоги до корекційного навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами інтелекту: Програмно-методичний комплекс / Є.Ф. Соботович, В.В. Тищенко. – К.: Актуальна освіта, 2004. – 144 с.

62. Стадненко Н.М. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська; Ін-т дефектології АПН України., Український науково-методичний центр практичної та соціальної роботи АПН України. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 20 с.

63. Тарасун В.В. Логодидактика. Київ: Просвіта, – 2004. – 263 с.

64. Тарасун В.В. Нетрадиційний метод навчання писемного мовлення: читання «з першого погляду» // Дефектологія. – 2000. – №4. – С 21-25.

65. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 3. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 148 с.

66. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип. 4. – Київ: Актуальна освіта, 2007. – 164 с.

67. Тищенко В.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам / В.В. Тищенко, Ю.В. Рібцун. – К.: Літера ЛТД. – 2006. – 128 с.

68. Трофименко Л.І. Новий зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II–III ступенів // Дефектологія. 2007. – №3. – С.34-40.

69. Трофименко Л.І. Словотворення у дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ / Л. І. Трофименко // Дефектологія. –2003. – №3. – С.45-48.

70. Український дефектологічний словник / За ред. В.І. Бондаря. – К.: Милосердя України, 2001. – 212 с.

71. Федорович Л.О. Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення / Л.О. Федорович, Я.О. Пищалка. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС»ЛТД. – 2009. – 288 с.

72. Хрестоматія по логопедії. Навчальний посібник / Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – К. : КНТ, 2006. – 532 с.

73. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. – К.: Голос. – 2009. – 244 с.

74. Школьник С.Я. Мовні віршовані ігри та вправи з музичним супроводом для дітей-дошкільників, що мають вади мовлення. – Харків: Торнадо. – 1999. – 80 с.